№ 46 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 26 **1890** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱՊՐԻԼԻ 26 № 46

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լրագրական բանակռուի օգուտը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Բաթումից. Նամակ Ելիզաւետպոլից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրանսիական «Union Républicaine» լրագրի կարծիքը հայերի մասին. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Սօցիօլօգիական բարձրագոյն դպրոց Պարիզում.

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՌՈՒԻ ՕԳՈՒՏԸ

Կան մարդիկ, որոնք, տարիներից ի վեր, հէնց որ սկսվում է մեզանում որ և է հարցի առիթով լրագրական բանակռիւ (պօլէմիկա) անմիջապէս դիմում են խմբագիրներին՝ խնդրելով որ դադարեցնեն բանակռիւը: Ձենք հասկանում ի՞նչ է պատճառը որ լրագրական բանակռիւները մի տեսակ զզուանք, կամ մի տեսակ երկիւղ են ներշնչում մի քանի պարոններին, այն ինչ ամբողջ աշխարհիս երեսին լրագրական պօլէմիկան ընդունված է և անուրանալի է որ մեծ օգուտ ունի:

Հարցերից շատերը պարզվում են միմիայն բանակռւով, որը ստիպում է մարդկանց արտայայտել իրանց որոշ գաղափարները, ստիպում է այլ և այլ կուսակցութիւններին գրականապէս որոշվել և հրապարակապէս արտայայտել իրանց հայեացքներն ու համոզմունքների դաւանանքը: Բանակռիւը յայտնի է դարձնում, բացի սրանից, այս կամ այն կուսակցութեան գործ դրվող ազնիւ կամ անազնիւ միջոցները իր գաղափարները առաջ տանելու գործում, ծանօթացնում է ընթերցող հասարակութիւնը կուսակցութեան բնաւորիչ բարոյական գծերի հետ:

Բացի սրանից բանակռիւը, իրաւաբանական տեսակէտից, ունի իր օրինական հիմքերը. բանակռիւը մամուլի օրգանի համար նոյն անբռնաբարելի իրաւունքն է, ինչ որ իւրաքանչիւր քաղաքացու համար՝ անձնապաշտպանութեան իրաւունքը իր դէմ գործած յանկարծակի յարձակման րոպէին:

Այդքան ընդհանուր տեսակէտից:

Այժմ տեսնենք թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունի լրագրական բանակռիւը մեզ պէս դեռ ևս անզարգացած հասարակութեան համար:

Եւրոպայում և Ամերիկայում թէև այլ և այլ կուսակցութիւնները մի որ և է հարցի առիթով չեն խուսափում իրար դէմ անողորմ բանակռիւ մղելուց կուսակցական օրգանների մէջ, սակայն Եւրոպայում և Ամերիկայում բացի լրագրական բանակռւից՝ կուսակցութիւնները հազար ու ուրիշ միջոցներ ունեն, մամուլից դուրս, իրանց որոշ մտքերն արտայայտելու՝ ժողովներ, միտինգներ...

Մեզ մօտ կուսակցական մտքերը կարողանում են միմիայն մամուլի մէջ արտայայտվել, և ուրիշ ոչ մի տեղ:

Բացի սրանից մի ուրիշ պատճառ էլ կայ, որ մեզանում լրագրական բանակռիւը առաջին նշանակութիւն ունի. այդ հետեւեալն է:

Մօտաւորապէս քառասուն տարի է, որ մեր մամուլը գոյութիւն ունի, նրա մէջ հանդէս էին եկել գլխաւորապէս երկու որոշ և իրար հետ անհաշտ ուղղութիւններ՝ խիստ պահպանողական, որը շատ անգամ կերպարանափոխվում էր խաւարամիտ ուղղութեանը պատկանող կուսակցութեան, և ուրիշ կողմից խիստ առաջադիմական, որը շատ անգամ ծայրայեղ արմատական կերպարանք էր ընդունում: Այդ կուսակցութիւններից իւրաքանչիւրն ունէր տարիների ընթացքում այլ և այլ օրգաններ:

Բայց որովհետև այդ թէ անցեալ և թէ ներկայ օրգաններից ոչ մինը, ոչ էլ ինքն հասարակութիւնը չը մտածեցին երկու կողմերի հիմնական մտքերն արտայայտող յօդուածները ժողովել և առանձին գրքերով հրատարակել, այլ յօդուածները մնացին միայն նոյն պարբերական հրատարակութիւնների էջերում ցրված, իսկ իրանք այդ հրատարակութիւններից շատերը այսօր այլ ևս դժուարութեամբ են գտնվում,—ուստի հասարակութեան համար շատ դժուար է յիշել այն կապը, որը կար մի և նոյն օրգանի այլ և այլ յօդուածների մէջ, թէ այն պատճառական կապը, որը գոյութիւն ունէր մի և նոյն կուսակցութեանը պատկանող այլ և այլ օրգանների մէջ և թէ վերջապէս այն բնաւորիչ տարբերութիւնները, որոնք կային գրական երկու հակառակ բանակներում արտայայտած հայեացքների և համոզմունքների մէջ:

Այդպիսով ինչ որ ասվել է, օրինակ հին „Մեղուի“, հին „Գարունի“ մէջ, ինչ որ ասվել է „Հիւսիսափայլի“ մէջ,—այդ բոլորը մեծ մասամբ մոռացվել է, քանի որ հիմնական մտքեր պարունակող յօդուածները երբէք չեն արտատպվել առանձին գրքերով, ջոկ ժողովածուներ չեն կազմել և բացակայ են, առանձին գրքերի ձևով, մեր բոլոր գրադարաններից:

Նոյն իսկ տասն և եօթ տարի հրատարակվող „Մշակի“ հիմնական մտքերից շատերը այս րոպէիս մոռացվել են, քանի որ այդ տարիների ընթացքում մենք երբէք ջոկ ժողովածուներ չենք կազմել մեր լրագրում տպված այս կամ այն հարցը արծարծող շարք յօդուածներից:

Եւ ահա երբ մի որ և է ընթացիկ խնդրի առիթով մեր մամուլի մէջ յարուցվում է այժմ լրագրական բանակռիւը,—դա միակ միջոց է լինում այդ բանակռւի առիթով վերանորոգել, թարմացնել հասարակութեան յիշողութեան մէջ այն հիմնական մտքերը, այն անփոփոխ սկզբունքները, որոնք ուղեցոյց էին լինում այս կամ այն օրգանի գրական գործունէութեան համար: Բանակռիւը միակ միջոց է լինում յիշեցնել և այն հակասութիւնները, որոնք անհաստատ էին դարձնում հակառակ ուղղութեան պատկանող օրգանի գործունէութիւնը:

Բացի սրանից բանակռւի օգնութեամբ վերականգնեցվում է հասարակութեան յիշողութեան մէջ այն պատճառական կապը, որը գոյութիւն ունի մի և նոյն դպրոցին պատկանող՝ տարբեր ժամանակներում հրատարակված այլ և այլ օրգանների մէջ:

Եթէ Նազարեանցի և Նալբանդեանցի գրուածները ջոկ գրքերով հրատարակված լինէին և գրադարանի սեփականութիւն դարձած լինէին,—շատ անգամ աւելորդ կը լինէր թարմացնել հասարակութեան յիշողութեան մէջ այդ գրողների յայտնած մտքերը, որոնք մեծ մասամբ պարունակվում են միմիայն „Հիւսիսափայլի“ տետրակներում. իսկ այս տետրակները շատ հազուագիւտ են այժմ: Եթէ „Մշակից“ նրա 17 տարվայ գոյութեան ընթացքում հետզհետէ, գրքերի ձևով, արտատպվէին հիմնական մտքեր պարունակող յօդուածների ժողովածուներ,—այն ժամանակ գուցէ և աւելորդ կը լինէր մի մի անգամ նորից յիշեցնել հասարակութեան թէ այս կամ այն թւին մենք ինչ ենք ասել այս կամ այն խնդրի վերաբերմամբ:

Իսկ այժմ, քանի որ այդ բոլորը չէ կատարվել, մեզ մնում է միակ միջոց, այն է ժամանակ առժամանակ լրագրական բանակռիւներից օգտվել հասարակութեանը յիշեցնելու համար այն, ինչ որ ասվել է տարիներից առաջ նոյն օրգանում, կամ նոյն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՕՑԻՕԼՕԳԻԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՑ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Շատ ժամանակ չէ ինչ Պարիզում հիմնվեց Պարիզի «Դաստիարակ-մանկավարժների ընկերութեան» (Syndicat des instituteurs) նախաձեռնութեամբ «սօցիօլօգիայի, փիլիսոփայութեան և մանկավարժութեան» անունով մինչև այժմ գոյութիւն չունեցող մի բարձրագոյն դպրոց:

Հարկ եմ համարում մի քանի տեղեկութիւններ տալ, որ քաղում եմ Պարիզում հրատարակվող «Revue sociale» ամսագրում տիկ. Մարի Բօննէվիալի յօդուածից:

Բարձրագոյն կուրսերի բացումը տեղի ունեցաւ Սէնայի ընդհանուր խորհրդի փոխ-նախագահ և պատգամաւոր պ. Գէմօնի նախագահութեամբ. նոյնպէս ներկայ են եղել հանդիսին մի քանի յայտնի պրօֆէսօրներ, ինչպէս հռչակաւոր Լըտուրնօ, Նէրվէ, Ֆրանկօլէն, Կօլլինօ, Վէնսօն և այլ շատերը. սրանք ամենքն էլ յանձն են առել ուրախութեամբ աջակցելու «Ուսուցիչների Սինդիկատի» օգտաւէտ ձեռնարկութեան:

Տեսնենք նախ և առաջ թէ ինչ նպատակ ունի այս «սօցիօլօգիական» կոչված բարձրագոյն դըպրոցը, որ գաղափարն է դրդել նրա հիմնադիրներին ձեռնարկել այսպիսի մի գովելի գործին:

Պարիզում ամեն մի գիտութիւն առանձին իր պաշտօնական թէ ազատ ամբիոնն ունի, այնպէս որ չէ կարելի ասել, թէ հասարակական գիտութիւնների այս բարձր կուրսերը գոյութիւն չունէին Պարիզում. թէև այդ գիտութիւնները դասախօսվում էին, սակայն նրանցից իւրաքանչիւրի ուսումնասիրութիւնը եղել է պարզ անալիտական (analytique) և առանց որ և է՝ բաւականացուցիչ կապի միւս գիտութիւնների հետ. «դըրանից ինչ օգուտ են քաղել աշխատաւորները», բացականչում է իրաւացի կերպով դաստիարակչուհի տիկ. Մարի Բօննէվիալ: Շատ աննշան է, շարունակում է յարգելի դաստիարակչուհին, այն մի քանի «առանձնաշնորհվածների» թիւը, որոնք կարողանում են հետևել անտրօպօլօգիայի դպրոցի աշխատանքներին, որպէս զի այդ դպրոցում գիտութեան ստացած հետևանքները ժողովրդանային:»

Վերոյիշեալ տողերը և թէ յօդուածիս շարունակութեան իմաստը աւելի պարզաբանելու համար,—այս նորաբաց բարձրագոյն դպրոցի նպատակը կարելի է ամփոփել հետևեալ երկու կէտերի մէջ.

I. Հասարակական գիտութեան ուսումնասիրութեան պատմութիւնը նոր չէ. նա սկիզբն է առնում և աւելի ուշադրութեան առնվում հին Աշխարհի փիլիսոփաներից (Պլատօնից, Արիստոտէլից): Բայց նոր է բոլորվին, հազիւ 50-ական թւականներից սկսած հասարակական գիտութեան առանչաւ գիտնական ուսումնասիրութիւնը: Ձը նայելով հասարակական գիտութեան ճոխ, հարուստ պատմութեան, դարձեալ ընդհանուր կերպով կարելի է ասել, որ չը կայ դեռ ևս այնպիսի գիտութիւն հաստատ օրէնքներով, որպիսին մեզ ներկայանում է դեռ մինչև վերջին ժամանակները սօցիալական կոչված գիտութիւնը: Դրա պատճառը կարելի է վերագրել նախ սօցիօլօգիայի իբրև մի գիտութեան, ընդարձակ բարդ բնաւորութեան, որի զարգացումը հետևանք կարող էր լինել այն մի շարք կօնկրէտ, իրական գիտութիւնների, որոնց հետ նա անմիջական առընչութիւն, բնական կապ պէտք է ունենար. իսկ այդ դրական գիտութիւնները (բնական գիտութիւնները—լայն վերցրած) յայտնի է, հաստատ փորձնական հողի վրա դրվեցան ներկայ դարում և ստացան այն արտօնական բնաւորութիւնը, որով միայն իրան է վերապահում սօցիօլօգիական օրգանիզմի զարգացման օրէնքները բացատրելու իրաւունքը:

Սօցիալական գիտութեան յետ մնալու երկրորդ պատճառը կարելի է բացատրել քաղաքական աննպաստ հանգամանքներով, նոյնպէս և այն մտաւոր կաշկանդմամբ, որ առաջ էր բերել զանազան ժամանակներում մտածողների և գիտնականների ուղեղների մէջ որ և է այս կամ այն հանճարեղ հեղինակութիւն, շնորհով իր վերացական, մետաֆիզիկական զօրաւոր աբստրակցիայի վրա հիմնված փիլիսոփայութեան: Այժմ ամեն մի գիտութիւն զարգանում է ազատ, փորձնական հողի վըրա, գիտնականների հաւաքական ոյժով: Իւրաքանչիւր գիտութիւն իր փիլիսոփայութիւնն ունենալով և անկախ զարգանալով, մինչև վերջին ժամանակները, կարելի է ասել, չենք տեսնում գիտութիւնների փիլիսոփայական ծանօթութիւնների մէջ հաստատած մի սինթէզ: Իսկ գիտնական գիտելիքների սինթէզի բացակայութիւնը զգալի պակասութիւն է հասարակական գիտութեան համար, որը կապված է առաջինների հետ և պէտք է լինի իբրև մի նպատակ միւս բոլոր գիտութիւնների: Ահա այս պակասութիւնը լրացնելու իրան առաջին նպատակն է դնում Պարիզի սօցիօլօգիայի բարձրագոյն դպրոցը:

II. Երկրորդ նպատակը գիտութեան ճշմարտութիւնների ժողովրդականացնելն է աշխատող դասակարգի մէջ—դասախօսութիւնների ձևով: Ընդհանրապէս եւրօպական համալսարաններում կրթվում է բուրժուազիայի երիտասարդութիւնը. շատ շատ կարողանում են մանր կօմերսանտներ, մանր բուրժուա ծնողներ նոյնպէս տալ իրանց որդոց բարձրագոյն կրթութիւն. իսկ օրավարձով ապրող բանւոր ժողովրդի սերունդը ստանում է միայն տարրական կրթութիւն: Սրանից աւելի հեռու չէ գնում կրթութիւնը բանւոր դասի համար. միջոցները այդ չեն ներում նրան *):

Ահա այս անարդար վիճակին դատապարտված տեսնելով, ընկերութիւնը իրան երկրորդ նպատակ է դրել ամեն կերպ մատչելի դարձնել այս հիմնարկութիւնը աշխատող ժողովրդին, ձգտելով բարձրացնել նրա բարոյական և առաւելապէս նրա մըտաւոր կեանքը:

Նպատակը որոշելուց յետոյ դարձեալ մի երկու խօսք մանկավարժների ընկերութեան այդ ձեռնարկութեան անցեալի, հիմնադրութեան պատմութեան մասին:

1878 թւին յիշեալ ընկերութիւնը կազմում է առաջին ազատ կօնգրէսը, որտեղ ընդունվում է մարդկային էակի ամբողջ կուլտուրան հետևեալ սկզբունքով՝ երեխայի իրաւունքը, հասարակութեան պարտքը և շահը: Սկզբունքը արդէն դրված միանգամ, հարկաւոր էր նրան պարզաբանել, մըշակել և որոնել նրա համար գործադրութեան միջոցներ: Այս է լինում երրորդ, չորրորդ կօնգրէսի նիւթերի զբաղմունքը և վերջապէս վճռվում է անմիջապէս հիմնել նորմալ կուրսեր և հրաւիրել գործին հմուտ պրօֆէսօրներ:

Սկզբում «ուսուցիչների ընկերութեան» մտադրութիւնը եղել է միայն մանկավարժութեան կուրսեր բանալ. բայց մանկավարժութիւնը և նրա սկզբունքները կը մնան անիրագործելի, եթէ կեանքը և նրա կազմակերպութիւնը ներկայացնում են այդ սկզբունքներին կամ մաքսիմներին զօրաւոր աննպաստ պայմաններ. որքան էլ մանկավարժ-դաստիարակը ցանկայ հաւատարիմ մնալ իր արհեստի վսեմ սկզբունքներին, անխնականութիւն է կարծել,

*) Ծանօթութիւն.—Ինձ պատահել է միայն տեսնել համալսարաններում երիտասարդ բանւոր ազատ ուսանողներ, ունկնդիրներ, որոնք ապրուստի համար օրվան մի մասը ֆիզիկական աշխատանքներին նուիրելուց յետոյ, ազատ ժամերին յաճախում էին համալսարան դասախօսութիւններ լսելու. իսկական ուսանող չէին կարող լինել, որովհետև դրա համար հարկաւոր է շատ միջոցներ թէ դասախօսութիւնների և թէ լաբօրատօրիաների մէջ գործնական աշխատանքների վճարի համար:

դպրոցին, նոյն կուսակցութեանը պատկանող մի այլ օրգանում, այդպիսով թարմացնելով հասարակութեան յիշողութիւնը և վերականգնեցնելով գրական-պատմական կապերը թէ մի և նոյն օրգանի միանման յօդուածների մէջ և թէ մի և նոյն դպրոցին պատկանող այլ և այլ օրգաններում զետեղված միանման, մի և նոյն ուղղութիւն ունեցող յօդուածների մէջ:

Բանակռիւը մեզանում միակ միջոց է, որը մեծ ծառայութիւն է մատուցանում գրականութեան պատմութեան մշակութեանը, ցոյց տալով թէ ո՞ր օրգան, ո՞ր օրգանի շարունակող է եղել՝ ինչպէս առաջադէմ, այնպէս էլ յետադէմ ուղղութեան պատկանող գրական բանակի մէջ:

Նշանաւոր է և այն երևոյթը, որ բանակռւի միջոցով էր գլխաւորապէս, որ ռուսաց գրականութեան ամենապայծառ ոյժերը, ինչպէս օրինակ Բէլինսկի, Դօբրօլիւբօվ և այլն՝ կարողացան արտայայտել իրանց ամենալաւ, ամենանշանաւոր գաղափարները:

Ուրեմն նոյն երևոյթը կրկնվել է և ռուսաց գրականութեան մէջ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

—

Ապրիլի 17-ին

Գիւղերի պահանջները կարելի է միատեսակ համարել, բայց քաղաքներինը տարբեր են: Կան քաղաքներ, որոնք օտարներին հրապուրելու միջոցներ չունեն, բայց կան և քաղաքներ, որոնք իրանց հրապուրիչ պայմաններով գրաւում են օտարներին: Ցայտնի է, որ գրաւիչ պայմանը՝ փողը և աշխատանքն է: Ուր շատ փող, այնտեղ և շատ գործ և շատ մեծ պահանջ բանող ձեռքերի: Դրա համար էլ ամեն կողմից մարդիկ դիմում են այդ տեսակ քաղաքները, ուր նրանց բարոյականութիւնը թուլացնելու պայմանները անթիւ են:

Բաթումը պատկանում է վերջին տեսակի քաղաքների կարգին: Սրա մէջ շարժվում են ահագին գումարներ և կան շատ գործեր: Դրա համար՝ մեր հայրենիքի ամեն անկիւնից՝ եկել են և շարունակում են գալ հայեր:

Եկւորների չնչին մասը միայն՝ սեփական գործ ունի, մեծամասնութիւնը՝ եկել է լոկ օրվայ հացի գինը ճարելու և ընկճող պարտքերից թեթևանալու նպատակով: Սրանց թիւը 2000-ից անցնում է և դրանք մեր երկրագործների թարմ ուժեր են: Ահա՛ այդ մարդիկ, որոնք կատարում են ֆիզիկական ամենածանր աշխատութիւնները, դեգերելով պանդխտութեան մէջ, կրելով ամեն տեսակ զրկանքներ, զուրկ են մնում հոգևոր մխիթարութիւնից և այն ազդու քարոզներից, որոնք հայ գիւղացուն պանդխտութեան մէջ, բարոյական պահելու, դէպի հողը և հայրենի օճախն ունեցած սէրը նրանց սրտում միշտ վառ պահելու՝ միակ միջոցներն են:

Այդ պանդուխտներից շատերին վիճակվում է մեռնել պանդխտութեան մէջ: Եւ որքան դառն է լինում մեռնողի վերջին րոպէն, երբ նա ընկած խոնաւ, աղքատիկ խրճիթում, զգում է իր օրհասականի մօտենալը, մտաբերում է հայրենիքը, հարազատներին, բայց զգում է և այն, որ հայ քահանան «մամնատուփը» և Աւետարանը ձեռքին, չէ գալու մխիթարել խեղճին գոնէ յաւիտենական երջանիկ կեանքի յուսով: Այս վերջինը աւելի դառն է հայ մշակի համար: Նա, վրդովված հոգով, առանց քաղցր յոյսի, մի կէս ժամ էլ չուտ բաժանվում է աշխարհից: Մեռնում է աղքատ հայաստանցին, մարմինը մի քանի օր ընկած է մնում կեղտոտ բնակարանում, մինչև նրա վհատված ընկերներին կաջողվի քահանայ գտնել և անշուք կերպով հողին յանձնել հանգուցեալին:

Ահա Բաթումի նոր հայ քահանան, գլխաւորապէս այդ «մոռացվածների» համար է հարկաւոր, դրա համար էլ նա պէտք է լինի մի կրթված, անշահասէր, համեստ և մարդասէր անհատ, որպէս զի սիրով մտնի այդ «մոռացվածների» մէջ, կարողանայ ըմբռնել նրանց բազմակողմանի պահանջները և որ գլխաւորն է, նրանց ապրուստը մի փոքր մարդավայել կեանքի վերածելու միջոցներ գտնելու գործին գլուխ կանգնի:

Նոյն քահանան ոչ սակաւ օգտակար կը լինի և հարուստ դասակարգի համար: Ցոյց տալով նրանց թերութիւնները, որոնք նկատվում են թէ հասարակական, թէ ընկերական և թէ ընտանեկան յարաբերութիւններում, որքան կարելի է ազնւացնել նրանց. նրանց միջոցով նոյնպէս և գործեր կատարել, որոնք թէ հարուստների և թէ չքաւորների համար պատուաբեր և օգտակար կը լինեն: Քահանայի ընտրութեան խնդրում, Բաթումի հայ մշակը նոյն իրաւունքն ունի, ինչ որ և գործարանատէրը: Երկուսն էլ «պասպօրտով» բնակիչներ են: Եւ որովհետև մեր եկեղեցին էլ ազատ է և նրա պաշտօնեայ կարող է լինել միայն բազմութիւնից ընտրված անհատը, այդ պատճառով Բաթումում գտնվող այն պարոնները, որոնք հասկանում և զգում են թէ այստեղ ինչ տեսակ քահանայի պէտք կայ, առանց քաշվելու այն ազդեցիկ «ազաներից», որոնց համար մի հաշիւ է, թէ ով կը լինի հայ եկեղեցու քահանան,—պէտք է ամբոխին ցոյց տան նրա իրաւունքը այդ խնդրում, որ նա էլ զգալով այս, ձայն բարձրացնէ իր ցաւերին դարման տանող մի արժանաւոր հոգևոր հայր գտնելու:

Վ.

ՆԱՄԱԿ ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ

—

Ապրիլի 17-ին

Մարտ ամսի թօղոտ և չորային օրերին յաջորդեցին ապրիլի անձրևաբեր օրերը, որով մեր ողորմելի քաղաքի թէ օդը մաքրվեց և թէ փողոցները ջրվեցին: Թէև աշխարհագրական քարտէզին նայելով՝ Եկատերինօդարը գտնվում է Եւրոպայում, բայց մաքրութեամբ և առողջապահական պայմաններով ոչ մի ասիական քաղաքից յետ չէ մնում. ասածիս հաստատութեան համար շատ հեռու գնալ պէտք չէ, բաւական է յիշել միմիայն, որ տարին տասներկու ամիս սկարլատինը և դիֆտերիտը իրանց ճարակն են գործում անարգել: Մինչև անգամ պատահել է մեզ լսել բժշկի բերանից, որին իր առողջութիւնն էինք հարցնում—«ինչ առողջութիւն, ինչ քէֆ, եղբայր սիրելի, պատասխանեց նա, հոգիս դուրս եկաւ այսօր հիւանդներին այցելելուց, շատ շատ են մեռնում, խնդրեմ մի բաժակ թէյ տաք ինձ, ամբողջ օրը ոչինչ չեմ կերել, յոգնած եմ, յոգնած....»: Հասկանում ես, ընթերցող, բժիշկները յոգնում են այցելութիւններից, իսկ մահը—ոչ. ահա քեզ պերպետում մօբիլէ, ահա մեր քաղաքի առողջական դրութիւնը: Գարունը սկսվելուն պէս՝ գալիս են մեզ մօտ հրէայ և հրէուհի ատամնաբոյժներ և մանկաբարձներ, բոլորն էլ արտասահմանում աւարտած և կատարելագործված, գոնէ իրանց տուած յայտարարութիւնը միշտ այնպէս է ցոյց տալիս, բայց որ գիտենք թէ ինչպէս են մեր ատամները հանում, ճշմարիտն ասած՝ շատ կը զարմանք. ուղիղ որ այս մարդիկ շատ լաւ են հասկանում փետելու, պոկելու արհեստը:

Զատկի տօներին մի շատ յանդուգն գողութիւն պատահեց. այստեղի կենտրօնական հիւրանոցի տանտիրոջ երկաթեայ դրամարկղից տարել են մօտ 25 հազար րուբլու արժողութեամբ զանազան արժեթղթեր. գողը, որ մի՛ տաճկահպատակ յոյն է, դեռ բռնված չէ: Սպանութիւնների կողմից էլ յետ չենք մնում. ամսիս 16-ին երկու չերքեզ վիճելով՝ մէկը դաշոյնով ծանր կերպով վիրաւորեց հակառակորդին, որը փոքր ժամանակից յետոյ վախճանվեց:

Եղանակները շատ մեղմ և դուրեկան են. կեռասենին և սալօրենին առատ պտղաւորութիւն են խոստանում. աշնանային ցանքերը շատ աջող են, իսկ գարնանացանը համարեա թէ վերջացնելու վրա ենք: Անցեալ տարվայ աջողութիւնից խրախուսված՝ ծխախոտի պլանտատօրները այս տարի էլ մեծ քանակութեամբ են ցանում, որի հետևանքը միայն ապագան կարող է վճռել, ի հարկէ:

Երէկ, ամսիս 16-ին, երեկոյեան, տեղիս քաղաքային թատրոնում տեղի ունեցաւ «Ալաֆրանկայի» ներկայացումը. որքան մեզ յայտնի է, մօտ 400 րուբլի մուտք է եղել:

Z.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Իտալական թագաժառանգը, երեքշաբթի օր Երևանից հասնելով ԹԻՖԼԻՍ, երէկ, չորեքշաբթի օր, ապրիլի 25-ին, ներկայ գտնվեց Թիֆլիսի թատրոնում ֆրանսիական օպէրէտային խմբի ներկայացման: Խաղում էին Օդրանի «Մեծ Մօգօլ» գեղեցիկ օպէրէտը:

—

ԳՕՐԻՍԻՑ մեզ գրում են, որ եղանակը այդտեղ այժմ կատարելապէս գարնանային է: Հացաբոյսերը այս տարի, գիւղացիների ասելով, առատ հունձ են խոստանում:

—

ԳՕՐԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս երկու անձինք՝ քահանայ Յակոբ Տէր-Յակոբեանց և Աստուածատուր Մաշուրեանց ցուցակ կազմեցին և ստորագրել են տուել աւելի քան 300 անձանց, որ նրանք համաձայնութիւն են յայտնում կիրակի օրերը խանութները փակված պահել: Նոյն իսկ գիւղացիներից ոմանք ստորագրել են այդ թղթի տակ, պարտաւորվելով կիրակի օրերը գործի չը գնալ: Բաց կը լինեն կիրակի օրերը միմիայն՝ մըսավաճառների, հացթուխների և խմիչքներ ծախողների խանութները: Մեր կարծիքով շատ լաւ կը լինէր, որ խմիչքներ ծախողների խանութները նմանապէս փակվէին կիրակի օրերը: Պայմանաւորված համաձայնութեան դէմ մեղանչողը ենթարկվելու է առաջին անգամ 2 րուբլու, երկրորդ անգամ 3 ր., իսկ երրորդ անգամ 5 ր. տուգանքի: Գոյացած փողերը յատկացվում են տեղիս նորակառոյց ծխական ուսումնարանի օգ-

---

որ նա կարող կը լինի այս կամ այն ուղղութիւնը տալ իրան յանձնված էակին այն դէպքում, երբ ամբողջ կեանքը ներկայացնում է բոլորովին հակադիր պատկեր: Էակի բնաւորութեան կազմակերպութեան վրա մանկավարժի ազդեցութիւնը համեմատելով արտաքին, հասարակական ազդեցութիւնների հետ այն յարաբերութիւնը կարող է ունենալ, ինչ որ մի կաթիլ ջուրը լայնատարած ովկիանոսի անսպառելի ջրի հետ: Դպրոցը խկապէս, լաւ թէ վատ, հասարակական կեանքն է: Ահա ինչու համար «Ուսուցիչների ընկերութիւնը» իր գործը գտնում էր կիսակատար, եթէ սահմանափակվէր մանկավարժութեամբ: Հասարակական էակի կանոնաւոր և ներդաշնակ զարգացման համար չէ՞ որ նրան հարկաւոր էր քննել, հետազօտել այն հողը, որի վրա նա ապրում է, այն շըրջապատը, որի մէջ նա պտտվելով սալիս է նրա հոգեկան կազմութեան այս կամ այն կնիքը և ըստ այնմ նախապէս անհրաժեշտ միջոցներ և պլաններ ձեռք առնէր: Մարդը յիրաւի չէ կարող ոչ մի խնտրես ներկայացնել, եթէ վերցնենք ուսումնասիրելու նրան այն շրջանից դուրս, որի մէջ նա ապրում է:

«Ուսուցիչների Սինդիկատ» այդ պատճառով բնականաբար պէտք է գործադրէր իր նպատակների համար հետախուզութեան, դիտողութեան գավելի մէթօդը:

Որպէս մանկավարժական խումբ իր էնսիկլօպէդիական պրօգրամի մշակութեան համար, նա ուզարկում է իր գործակալներին ուսումնասիրելու, հաւաքելու բանւորական շրջաններում աշխատանքի ընդհանուր սկզբունքները, որպէս սօցիալական մի խումբ իր հետազօտութիւնների արդիւնաւորութեան համար հարկ է համարում իր ներկայացուցչութիւնն ունենալու աշխատանքի բոլոր խաւերի մէջ:

Այս տեսակ լայն նպատակ ունենալով «Ուսուցիչների ընկերութիւնը» մանկավարժութեան դըպրոցին կից բնական համարեց հիմնել սօցիօլօգիական դպրոց, նոյնպէս և սրանից անբաժանելի փիլիսոփայութեան դպրոց: Այս երեք նպատակով հիմնած կուրսերը դասաւորվում են գիտութիւնների հետևեալ բաժանմունքներով:

I Սէկցիա.

1) Փիլիսոփայութիւն մաթեմատիկական գիտութիւնների.

2) Փիլիսոփայութիւն ֆիզիկական գիտութիւնների.

3) Փիլիսոփայութիւն բիօլօգիական գիտութիւնների.

4) Փիլիսոփայութիւն սօցիալական գիտութիւնների:

II Սէկցիա.

1) Անտրօպօլօգիական փիլիսոփայութիւն.

2) Էմբրիօգէնիա (Embryogenie-սաղմնաբանութիւն).

3) Նէվրօլօգիա (ուղեղի, նեարդային համակարգութիւն).

4) Պատմութիւն մանկավարժութեան.

5) Ուսմունք կրթութեան.

6) Մէթօդօլօգիա.

III Սէկցիա.

1) Սօցիօլօգիա.

2) Քաղաքատնտեսութիւն. ինդուստրիա, ագրիկուլտուրա (երկրագործութիւն), մաթեմատիկական գիտութիւններ, կցված սօցիօլօգիային.

3) Բարոյագիտութիւն.

4) Փորձնական քաղաքագիտութիւն (Politique experimentale).

5) Կրօնների պատմութիւն.

6) Ընդհանուր պատմութիւն և պատմութիւն յեղափոխութեան:

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը սա մի տեսակ համալսարան է, բայց ազատ, անկախ, ոչ պաշտօնական. կարծում ենք սա միակ հիմնարկութիւնը պէտք է լինի Եւրօպայում, որը իրան նպատակ ունենայ գիտութիւնը ժողովրդական պարզ լեզուով մատակարարել աշխատող դասին, իսկ կեանքը իրականապէս ներկայանար հասարական գիտութեան լաբօրատօրիան:

Վերջ տալով յօդուածիս մենք չենք կարող աւելի լաւ արտայայտել այս բարձրագոյն կուրսերի ուղղութիւնը ընդհանրապէս, քան պրօֆեսոր պ. Ֆրանկօլէնի կուրսերի բացման առիթով արտասանած ճառի հետևեալ կտորը, որ առաջ ենք բերում այստեղ:

«Ի հարկէ, ասում է նա, կրօնի (վերացական համոզմունքի) և մետաֆիզիկայի հին նախապաշարմունքները այլ ևս ներգործութիւն չունեն ժողովուրդի լուսաւորված մասի վրա, բայց մեզ պակաս է, մեզ ինքներիս մի փիլիսոփայութիւն:

«Գիտութիւններից ստացած հետևանքները, որոնց միջոցով կարելի է կազմել մի սինթէզ բազմաթիւ չեն. այս հետևանքների համակցորդութիւնը (coordination) մեզ միջոց կը տայ կազմելու գիտնական փիլիսոփայութիւն:

«Ժողովրդները պէտք է անցնեն տնտեսական և սօցիալական որոշ դրութիւններով, նախ քան հասնելը այս կամ այն չկօլայի վարդապետութեան առաջարկած, վճռած խնդիրներին. էվօլիւսիօնիստ մէթօդը միայն միջոց կը տայ վճռել այդ հարցերը:»

Այնուհետև անցնելով մանկավարժութեան նիւթին, պ. Ֆրանկօլէն քննում է գիտութեան այն զանազան ճիւղերը, որոնք անհրաժեշտ են նորագոյն դաստիարակին. Ֆիզիօլօգիա, էմբրիօգէնիա (սաղմնաբանութիւն), նէվրօլօգիա (նեարդաբանութիւն) և մանաւորապէս ուղեղի ուսումնասիրութիւնը, լեզուաբանական զարգացման պատմութիւնը պէտք է կազմեն «կրթական գիտութեան» հիմքը: Ապա շարունակում է.

«Անհրաժեշտ է արդարև գիտենալ թէ ինչպէս կարող կը լինէինք աւելացնել ուղեղի նորմալ կարողութիւնը, այն ինչ մենք մինչև այժմ կուրօրէն ենք գործել: Դեռ նոր սկսել ենք, օրինակի համար, գիտենալ թէ ինչպէս են զանազան օրգանները ներգործում նոյն իսկ իրանց կենտրօնների վրա. բայց մենք կարող ենք մեր հետախուզութիւնների ուղղութիւնը և ծրագիրը որոշել այդ ճանապարհով գործելու համար: Իսկ այդ անհրաժեշտ է տեսնելու համար թէ ինչ է դուրս գալիս այն ուղեղներից, այն ենթադրեալ գերընտրելիից (élite) որոնց պաշտօնն է մեզ օրէնքներ տալու: Մանկավարժը պէտք է զարգացնէ իրան յանձնված էակին այն ներդաշնակ միջոցի (milieu) ուղղութեամբ, որ մենք տեսնում ենք, այն ինչ մի և նոյն ժամանակ սօցիօլօգը հաւաքում է անհրաժեշտ տարրերը, որ ընդունակ են պատրաստելու մի հասարակութիւն, որ թոյլ կը տայ անհատին զարգանալով առաջադիմել ազատօրէն դէպի բարօրութիւն:

«Կրօնը բոլորովին բաժանված է գիտութիւնից, բայց ինչ որ նրանից մնացել է փիլիսոփայութեան և կրթութեան մէջ, այսինքն մետաֆիզիկական սկզբունքը, ահա գիտութեան հակառակորդը:

«Գերադասել, գնահատել գիտնական պրօցէսը—փորձնական մէթօդը, այդ մեր կուրսերի նպատակն է:

«Զը մոռանանք որ մենք առաջադիմութեան զաւակներն ենք, ժառանգները մտածողների այն մեծ պլէիադի, *) որոնք կոչվում են էնսիկլօպէդիստներ, և այս կրկնակի ժառանգութիւնը մեզ վրա պարտք է դնում լրացնել մեր մտաւորական և տնտեսական ազատութիւնը: Մեր հիմնարկութիւնը դեռ միայն մի փոքրիկ սաղմն է բայց մենք յոյս ունենք, որ նա կը զարգանայ և կը նշանակէ մի էտապ մարդկային առաջադիմութեան շաւղի վրա....»

Ղարաջ

---

*) Pleiades—բանաստեղծների, գիտնականների, մտածողների խումբ, ընկերութիւն.

տին։ Ապրիլի 14-ից արդէն սկսել են փակել խանութները։ Մեզ մնում է շնորհակալութիւն յայտնել գործի նախաձեռնութիւնը յանձն առած երկու յարգելի անձանց։»

—

Չին-Նախիջևանի գաւառի Թմբուլ գիւղից մեզ գրում են. «Այժմ մեր ուսումնարանը փակ է, ուսուցիչ չունենալու պատճառով։ Գոնէ հոգաբարձուները մտածէին մի արժանաւոր ուսուցիչ հրաւիրելու, որպէս զի մեր ուսումնարանը չարունակել կարողանայ իր գոյութիւնը և մեր մանուկները զուրկ չը մնան տարրական ուսումից։»

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալ նկատողութիւնը. «Այժմ մեր եկեղեցիներում գործածվող մոմերը այնպիսի անախորժ և թանձր ծուխ են գոյացնում, որ շատ անգամ եկեղեցում աղօթողները այդ վնասակար ծուխից գրեթէ խեղդվում ու չնչասպառ են լինում։ Պատճառը շատ պարզ է. այժմ մեղրամոմի տեղ գործածվող մոմերը գործարանները սկսել են պատրաստել մեծ մասամբ ս և ր և զ ի ն առած վնասակար նիւթից և ոչ թէ մեղրամոմից։ Եթէ այդպէս է, աւելի լաւ կը լինէր եթէ մեր եկեղեցիներում գործածէին ս տ է ա ր ի ն նիւթից պատրաստված մոմերը, որոնք առաջինների նման թոքերի համար վնասակար թանձր և անախորժ ծուխ երբէք չեն արտադրում։»

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Ձեր լրագրին հաղորդած լուրը, իբր թէ մեր թեմական դպրոցում ծեծ է տիրում՝ ճիշդ չէ։ Ծեծ ամենևին չը կայ այդ դպրոցում և ձեզ լուր հաղորդողները, մեր կարծիքով, այնպիսի անձինք են, որոնց նպատակն է երկպառակութիւն ցցել դպրոցի հոգաբարձուների և ուսուցիչների մէջ։»

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Երևանից, որ ապրիլի 22-ին իտալական թագաժառանգը, որը այժմ ճանապարհորդում է Կովկասում, հասել է Երևան։ Տեղական իշխանութիւնը և բազմաթիւ ամբոխ դիմաւորեցին իտալական պրինցին։ Ընդունելութիւնը շատ հանդիսաւոր էր. երեկոյեան քաղաքը լուսաւորված էր։ Ապրիլի 23-ին պրինցը այցելեց Էջմիածնի վանքը։ Այդտեղ ընդունեց պրինցին Երևմա եպիսկոպոսը, ապա վեհափառ Կաթողիկոսը ողջունեց պրինցին մի կարճ առևնաբանութեամբ և հրաւիրեց նայել վանքի թանգարանը, տաճարը և գրադարանը։ Ապա պրինցը այցելեց Կաթողիկոսին վեհարանի մէջ և այդտեղ Կաթողիկոսը ընծայեց իտալական թագաժառանգին կենաց փայտի մասունքներ պարունակող մի խաչ և իր օրհնութիւնը տուեց պրինցին։ Պրինցի վերադարձին դէպի Երևան, քաղաքը մի ժողովրդական տօնախմբութիւն սարքեց ի պատիւ բարձր հիւրի։

—

Այս բոլէիս իտալական օպերէտական դերասան, Էրնեստօ Րոսսի ներկայացումներ է տալիս Մոսկվայում։ Հասարակութիւնը ընդունում է դերասանին ոգևորված ցոյցերով։ Պսակներին, պարգևներին և ցոյցերին վերջ չը կայ։

—

Ինչպէս լսում ենք, այս օրերս ուղևորվում է ԲԱԳՈՒ երգչուհի օրիորդ Ամիրեանց, որտեղ կիրակի, ապրիլի 29-ին, կը տայ մի կօնցերտ։ Այդպիսով Բագուի հասարակութիւնը վերջապէս առիթ կունենայ զմայլվել տաղանդաւոր երգչուհու համակրելի ձայնով։

—

Երկուշաբթի օր ֆրանսիական օպերետային խումբը ներկայացրեց Օֆենբախի «Աւազակներ» օպերետը։ Ներկայացման մուտքի մի մասը յատկացրած էր յօգուտ մի հիւանդ երիտասարդի, որը գնում է արտասահման բժշկվելու։ Թատրոնը գրեթէ լի էր, բայց տարաբաղդաբար թատրոնական վարչութիւնը չէր բարեհաճել մի այնպիսի պիէսա ներկայացնել, որ աւելի անսամբլով է խաղացվում և որին մասնակցէին խմբի առաջնակարգ դերասանները։ Երևի կարծել են, թէ ինչ որ լինի մի և նոյն է, մուտք կը լինի, բայց մոռացել են մի բան, այն է, որ երբ թատրոնում մեծ հասարակութիւն կայ և խաղը վատ է լինում, հասարակութեան վրա վատ տպաւորութիւն է թողնում և հետևեալ, աւելի յաջող ներկայացումներին թատրոնը դատարկ է լինում։ Օրինակ, երէկ, «Մուշկատէրներ» օպէրէտի ներկայացման ժամանակ թատրոնը կատարելապէս դատարկ էր։

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են, որ խորէն վարդապետ Ստեփանէ, սինօդի օրացուցութեան համաձայն, նշանակված է Ս. Խաչ վանքի կալուածների կառավարիչ։ Այդ կալուածների կառավարութիւնը մի ժամանակ յանձնված էր Բեսարաբիայի կօնսիստորիային. այժմ Սինօդը նորից այդ իրաւունքը յանձնում է Ստեփանէ վարդապետին, որը, սինօդի կարծիքով, կարող է աւելի արդիւնաւոր դարձնել կալուածները։

—

Լսում ենք, որ բագուեցի պ. Դիլզարեան գնացել է Էջմիածին՝ խնդրելու Էջմիածնի տրամադրութիւնը Բագւում դ պ ր ա ն ո ց բանալու մասին։

—

Մեզ հաղորդում են, որ բժշկապետ Բաբայեան, որ ուղարկված է Պարսկաստան խոլերան հետազօտելու համար, արդէն ուղևորվել է դէպի Համադանի կողմերը։ Նա իր ճանապարհորդութեան մասին արդէն զեկուցում է արևել կառավարութեան և մայիսի սկզբին վերադառնալու է Կովկաս։

—

Շաբաթ օր, ապրիլի 28-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Արտիստական ընկերութեան դահլիճում, փիլհարմոնիկ տանը, մեր երգչուհի օրիորդ Ա ս լ ա մ ա զ ե ա ն տալիս է մի կօնցերտ։ Մասնակցում են կօնցերտին. տ.տ. Զարուդնայա, Ուշակովա, և պ.պ. Սարաջեվ, Նահապետեան, Կնէնա և Պախոմով։

—

Այսօր, 26-ին ապրիլի, երեկոյեան 7½ ժամին կայանալու է Կովկասեան կայսերական Գիւղատնտեսական ընկերութեան ժողովը։ Ընթացիկ գործերը լսելուց յետոյ, ժողովը կը լսի պ. Վասիլևվի զեկուցումը «Մամաւոր անասունների արդիւնաբերութեան միջոցները բարձրացնելու մասին»։ Նիստին կարող են ներկայ գտնվել և կողմնակի անձինք։

—

Երկուշաբթի, ապրիլի 23-ին, Թամամշեանների քարավանսարայի վաճառականները, իրանց տարեկան հանդիսաւոր շնորհակալութիւնն էին յայտնում կալուածատէրերին։ Առաւօտեան վաղ, նախ Ս. Նշան եկեղեցում պատարագ մատուցվեց քարավանսարայի կառուցանող հանգուցեալ Թամամշեանի համար, ապա օրհնվեց նոյն եկեղեցու գաւթում գտնվող նրա գերեզմանը։ Դրանից յետոյ վաճառականները քահանաների հետ խմբով եկեղեցուց դիմեցին քարվանսարան, որի պատշգամբում թարմ ծաղիկներով զարդարած գտնվում էր վաճառականների կողմից ընծայած Աստուածածնի պատկերը։ Այդտեղ խուռն բազմութեան ներկայութեամբ հայ քահանաները նորից մաղթանք կատարեցին պատկերի վրա, որը զարդարված էր թանկագին խալիչաներով և թարմ ծաղիկներով։ Բացի քարավանսարայի վաճառականներից պատշգամբի բոլոր բալկոնները լցված էին և կողմնակի մարդկանցով։ Դրանից յետոյ վաճառականները խմբով դիմեցին դէպի քաղաքից դուրս գտնվող մի այգի, ուր ի պատիւ Թամամշեանների ճաշ էր պատրաստված։ Ճաշին, բացի Թամամշեաններից, ներկայ էին մօտ 150 հոգի վաճառականներ։ Այդ օրը ամբողջ քարավանսարան փակած էր։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ «UNION RÉPUBLICAINE» ԼՐԱԳՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Վերոյիշեալ ֆրանսիական լրագրում գտնում ենք հետևեալ սրամիտ յօդուածը եգիպտական պարտքի վճարման մասին։

«Մի տարօրինակ զգացմունքով ենք կարդում լրագիրներում մի թիւրքաց տիտղոս՝ կպցրած մի հնադարեան անուան, որը հանդիպում էինք հռոմէական պատմութեան մէջ։ Բոլորն էլ յիշում են հայոց երևելի Տիգրան թագաւորին, որը յաղթվեց Լուկուլլոսի և Պոմպէի ձեռքով և ստիպվեց զիջանել յաղթողներին իր պետութեան կէսը և բացի սրանից վճարել մի խոշոր տուգանք։ Տիգրան, որին մենք սկսել էինք քիչ թէ շատ մոռանալ, քանի որ ժամանակակից սերունդները արհամարհում են այժմ հին հռոմէական նուաճողների պատմութիւնը և աւելի զբաղվում են վելօսիպէդի վրա վարժութիւններով,—Տիգրան յանկարծ նորից լոյս աշխարհ է գալիս երկու հազար տարվայ անյայտութիւնից յետոյ։ Միայն այժմ նորից հանդէս է գալիս փոքր ինչ երկարացրած անունով և կոչվում է՝ Տիգրան-փաշա։ Նա մնաց հայ, ինչպէս նրա պարտաւորութիւնն էր, միայն աւելացրեց իր անուան մի թիւրքաց տիտղոս և մտաւ Եգիպտոսի ծառայութեան մէջ։ Այժմ այդ Տիգրան-փաշային է ընտրել անգլիական մինիստրութիւնը, որը եգիպտական խէդիվի դիմակով է ծածկվում, և յանձնեց նրան բանակցելու ֆրանսիական կառավարութեան հետ՝ եգիպտական պարտքի չափը պակասեցնելու համար։

«Ցոյս ունենանք, որ արտաքին գործերի մինիստրը զգուշութեամբ կը վերաբերվի դէպի Եգիպտոսի կառավարութեան անգլիական ճարպիկ դիւանագիտութիւնը։ Հայերը վայելում են արևելքում սաստիկ ճարպիկ մարդկանց հռչակ։ Կ. Պոլսի վաճառանոցում սովորութիւն ունեն ասելու, որ թիւրքին խաբելու համար՝ հարկաւոր է հրեայ լինել, հրեային խաբելու համար՝ հարկաւոր է յոյն լինել, յոյնին խաբելու համար՝ հարկաւոր է հայ լինել, իսկ հային խաբելու համար՝ սատանայ պէտք է լինել....

«Այն պատերազմական ահագին տուգանքը, որ երկու հազար տարի առաջ Տիգրան թագաւորը վճարեց հռոմայեցիներին, մեր փողով հաւասար էր 30 միլիոն ֆրանկ գումարի։ Աչքի առջև ունենալով այն տնտեսական վիճակը, որի մէջ գտնվում էր արևելքը Քրիստոսի ծնունդից 60 տարի առաջ, պէտք է խոստովանվել, որ հայերը և այն ժամանակ մեծ ձիրք ունէին դէպի ֆինանսական գործերը։ Այդ տեսակ մեծ գումար մի քանի օրվայ մէջ ձեռք բերելու համար Տիգրանը պէտք է որ հրաշալի ընդունակութիւնների տէր ֆինանսների մինիստր ունենար....

«Հայերը պահպանեցին իրանց նախորդների ընդունակութիւնները և այժմ նրանք այդ ընդունակութիւնները ծառայեցնում են մահմետական պետութիւնների օգտին։ Նրանց ծառայութիւնները սաստիկ գնահատված են Կ. Պոլսում։ Հայաստանը մի դպրոց դարձաւ այն քրիստոնեայ փաշաների, որոնք հանդիսանում են մահմետական տիրապետութեան համար այդքան հլու և այդքան յարմար գործիքներ։ Եւ իրաւ, թէև նրանք թանգ գնով են վճարել տալիս իրանց ծառայութիւնը, բայց չը կայ երկրագնդիս վրա մի ուրիշ ցեղ, որը այդքան ընդունակութիւն ունենար մեծ նեղութեան ժամանակ անմիջապէս փող գտնելու։

«Դժբաղդաբար Թիւրքիան այնքան աղքատ դարձաւ, որ իրանք հայերը Թիւրքիայում մնալով՝ այլ ևս հնար չունեն հարստանալու, և ահա հարստանալու համար նրանք ստիպված են Թիւրքիայից անցնել Փարաօնների երկիրը։ Նուբարփաշան, որ հայոց ցեղի ամենանշանաւոր, ամենաաչքի ընկնող ներկայացուցիչներից մէկն է, կարճ միջոցում աչողեցրեց քարուքանդ անել Եգիպտոսի ֆինանսները. սակայն բաղդաւորապէս Նեղոս գետի հեղեղումները այնքան բարեբեր ներգործութիւն ունեն երկրի վրա, այնքան պտղաբեր են դարձնում երկիրը, որ նրա ֆինանսները նորից լաւացան և այժմ մի հայ նորից փորձում է պակասեցնել և վճարել այն ահագին պարտքը, որ արել է Եգիպտոսը Իսմայիլ-փաշա խեդիվի ժամանակ։

«Թէ ինչ հետևանքներ կունենայ այդ ֆինանսական գործողութիւնը Ֆրանսիայի համար,—դժուար է գուշակել։ Եթէ անգլիական զօրքերը թողնէին Եգիպտոսը, Ֆրանսիան ոչինչ առիթ չէր ունենայ հակառակել Տիգրան-փաշայի և Անգլիայի ծրագիրներին։ Բայց մենք ճանաչում ենք մեր անգլիացի հարևաններին։ Նրանք այն կարծիքի են թէ ինչ որ մարդը ձեռք է բերել, նա այդ պէտք է պահէ։ Նրանք կը մնան Եգիպտոսում, մինչև որ փոխվի քաղաքականութիւնը, մինչև որ երկրպետեան դաշնակցութիւնը քաղաքական ասպարիզից կիջնի, և մինչև որ Ֆրանսիան գերմանական սպառնալի ներգործութիւնից ազատվելով, կը կարողանայ անկախ կերպով գործել։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Թիւրքաց մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց Շաքիր-փաշայի առաջարկութեան՝ առժամանակ դադարեցնել Կրետէ կղզում մտցրած պաշարման դրութեան գործադրութիւնը, մինչև որ կը տեղի կղզու ազգային ժողովի համար պատգամաւորների ընտրութիւնները։

—Պաստոր Շտէկէր նոյերումս մի երկար առեւնաբանութիւն անելով Բերլինի աւետարանական մի ժողովում, յայտնեց, թէ այն ժամանակից, որ Բերլին համաշխարհային քաղաք դարձաւ, գերմանական ազգայնականութեան բարոյականութիւնը սաստիկ ընկաւ։ Պաստորը թւանշաններով ցոյց է տալիս թէ Բերլինում որքան է անառակ կանանց թիւը։ Առեսնախօսը աւելացրեց որ և առհասարակ գերմանացիների բարոյականութիւնը սաստիկ ընկաւ այն ժամանակից՝ երբ նրանք քաղաքականապէս ուժեղ դարձան, այն ժամանակից՝ երբ Գերմանիան իր միութեան տենչանքն իրագործեց։

—«Figaro» լրագիրը ասում է. «Վիլհէլմ կայսրը շարունակում է ճանապարհորդել և շարունակում է ամեն տեղ ճառեր արտասանել»։ Այդ զարմանալի, տարօրինակ կայսրից ամեն բան կարելի է սպասել, աւելացնում է լրագիրը. այդ կայսրին կարելի էր անուանել «Վիլհէլմ Անըմբռնելին»։

—Այս օրերս, ինչպէս հաղորդում է «Gil-Blas» ֆրանսիական լրագիրը, Կ. Պոլսի եւրոպական շրջանին պատկանող մի հարուստ տան մէջ սիրողների մի թատրոնական ներկայացում տրվեց։ Խաղում էին մի ինչ որ ֆրանսիական նոր պիէսա, հեղինակութիւն Կ. Պոլսում ապրող մի ֆրանսիացի պարոնի։ Պիէսայում սաստիկ ծաղրում են արևելեան ազգերին, մանաւանդ հայերին։ Ներկայացման ժամանակ մի հայ տիկին, Ս. ազգանունով, մի բարձրաստիճան մարդու կին, վեր է կենում տեղից և դուրս է գնում դահլիճից բողոքելով և յայտնելով թէ իր սալօններում այսուհետև երգել կը տայ եւրոպացիներին ծաղրածութեան առարկայ դարձնող այլ և այլ կուպլէտներ։ Այդ դէպքը այնքան աղմուկ հանեց Կ. Պոլսում, որ միւս օրը դրա մասին սկսեցին խօսել Թիւրքիայի մայրաքաղաքի բոլոր լրագիրները։ Հասարակաց կարծիքի զայրացումը տեսնելով, աւելացնում է լրագիրը, երևի կոմսուհի Մօնտեբելլօ, Կ. Պոլսի ֆրանսիական դեսպանի կինը, այլ ևս չի վստահանայ ներկայացնել տալ յիշեալ թատրոնական պիէսան իր պալատի դահլիճում, ինչպէս նա սկզբից դիտաւորութիւն է ունեցել։

—Ասում են, որ մարկիզ Սօլսբիւրի տեսակցութիւն կունենայ իշխան Բիսմարկի հետ։

—Մօսուլից հաղորդված տեղեկութիւններին համեմատ՝ այդտեղ խօլէրա է երևացել։

—Սօֆիայից հեռագրում են, որ մայոր Պանիցայի գործի դատաստանական նախնական քննութիւնը աւարտված է արդէն։ Զինուորական պրօկուրորը պահանջում է, որ Պանիցային մահվան պատժին ենթարկեն, իսկ նրա դաւակիցներին՝ տաժանակիր աշխատանքներին։

—Ասում են, որ կոմս Հէրբերտ Բիսմարկ իր անգլիական բարեկամներին նամակ է գրել, որի մէջ նա հաղորդում է, թէ իր հայրը, իշխան Բիսմարկ, կտրել է իր բոլոր յարաբերութիւնները Վիլհէլմ կայսրի հետ, որին նա մեղադրում է ապերախտութեան համար։ Իշխանը այլ ևս դիտաւորութիւն չունի Բերլին վերադառնալու. իսկ կոմս Բիսմարկ գնալու է Անգլիա, իր բարեկամների հետ տեսնվելու համար։

—Լօնդօնում շուտով կը գումարվի հրէական կօնֆերէնցիան, որին պիտի մասնակցեն ամբողջ աշխարհի հրէական հասարակութիւնների ներկայացուցիչները։ Ժողովը նպատակ ունի քննելու վերջին տարիներն առաջ եկած հակա-հրէական շարժման պատճառները։ Այդ միջազգային ժողովի նախաձեռնութիւնը պատկանում է Բերլինի հրէական սինագօգային։

—Իտալիայի բոլոր կուսակցութիւնները մեծ համակրութեամբ և ուրախութեամբ են բարևում այն բարեկամական ցոյցերը, որ անում է այժմ Իտալիան Ֆրանսիայի վերաբերմամբ։ Կարծում են, որ եթէ Կրիսպիին կաջողվի նորից կատարեալ և սերտ բարեկամութիւն հաստատել Իտալիայի և Ֆրանսիայի մէջ, նա նորից ձեռք կը բերի առաջվայ ժողովրդականութիւնը և կը կարողանայ պահպանել առաջին-մինիստրի պաշտօնը։

—Ամերիկայի Ուսթըր քաղաքից ապրիլի 4-ից արտասահմանի հայոց մի լրագրին գրում են. «Գեր. Սարաճեան Հայրն աջակցութեամբ «Եկեղեցական Հոգաբարձութեան» պատուարժան անդամոց, յաջողեցաւ վերջապէս կտոր մը երկիր գնել ուր պիտի կառուցվի Հայոց մատուռն։ Ծախու առնուած տեղն հինգ հազար հարիւր քառակուսի ոտնաչափ ընդարձակութիւն ունի, վաթսուն ոտնաչափ երեսով և ութսուն հինգ ոտնաչափ խորութեամբ. Լօրել կոչված փողոցին մէջ կը գտնվի ուր արդէն «մէթօտական» մատուռ մ'ալ կայ և որուն շուրջը կը բնակի հայոց ստուար բազմութիւն մը»։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 ապրիլի։ Մօսկվայի բօրսային մասնաժողովի նախագահ Նայդենօվին շնորհված է Ս. Ստանիսլավի շքանշանի I աստիճանը։—Հրատարակված է պետական խորհրդի վճիռը՝ չը տարածելու զինուորագրական արտօնութիւնները այն մարդկանց վրա, որոնք դատարանի կողմից մեղաւոր են ճանաչված իրանց մարմնի անդամները վնասելու և կամ խաբեբայութեան մէջ՝ զինուորագրական պարտաւորութիւններից խոյս տալու նպատակով։

ԱՍԽԱԲԱԴ. 24 ապրիլի։ Այսօր ընտանիքով Պետերբուրգ ուղևորվեց անդրկասպեան երկրի նախկին կառավարիչ գեներալ Կօմարօվ։

ՎԻԷՆՆԱ, 24 ապրիլի։ Մեծ իշխան Պետր Նիկօլաեվիչ և դուքս Գէօրգիյ Լէյխտենբերգսկի իրանց ամուսիններով նաւով ուղևորվում են Անտիվարիից դէպի Բարի։—Աշնանը Կիեվում, Բէլգրադում կամ Պրագայում գումարվելու է սլավօնական գիտնական ժողով՝ որը պէտք է քննէ բոլոր սլավեանների մէջ միակերպ տառագրութիւնը մտցնելու և գրականութեան մէջ լեզուի միատեսակ ձևեր հաստատելու հարցը։

ԼՕՆԴՕՆ, 24 ապրիլի։ Աշխարհագրական ընկերութիւնը երէկ երեկոյեան ի պատիւ Ստէնլիի շքեղ հանդէս կազմեց Ալբէրտ-Հօլլում։ Ուէլսի դուքսը յանձնեց Ստէնլիին աշխարհագրական ընկերութեան կողմից շնորհված առանձին ոսկեայ մէդալ։

ԲԵՐԼԻՆ, 24 ապրիլի։ Կայսրը բացեց րէյխստագը գահական ճառով, որի մէջ ասեց, որ երկարատև խաղաղութիւն պահպանելու ձգտումը իր մշտական նպատակն է։ Նա միջոց ունի այն համոզմունքը յայտնելու որ աջողվեց ամրապնդելու բոլոր օտար կառավարութիւնների հաւատը դէպի այդ քաղաքականութեան բարեյոյս լինելը։ Կայսրի և նրա դաշնակիցների հետ միասին ժողովուրդը՝ իր պարտքն է համարում պահպանել խաղաղութիւնը, զարգացնելով պաշտպանողական նպատակով կազմած դաշնակցութիւնները և աջակցելով միւս պետութիւնների հետ եղած բարեկամական յարաբերութիւններին։ Իշխանութեան պայմանների փոփոխութիւնը վտանգ է սպառնում հաւասարակշռութեան և խաղաղութեան քաղաքականութեանը։ Ապա գահական ճառում յայտնվում է, որ րէյխստագին ներկայացվում է զինուորական օրինագիծ և բանուորներին պաշտպանելու օրինագիծը։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Ապրիլի 24-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	88 ր.	10 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	43 »	17 »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	34 »	95 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	8 »
Մաքսային կուպօններ — . . .	141 »	75 »
Արծաթ — — — . . .	1 »	7½ »
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	5½ և	7% »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	100 »	87 »
— — — — 2-րդ —	100 »	12 »
— — — — 3-րդ —	99 »	75 »
— — — — 4-րդ —	99 »	75 »
— — — — 5-րդ —	99 »	75 »
— — — — 6-րդ —	99 »	75 »
6% ոսկեայ րէնտա	146 »	50 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն	133 »	62 »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	100 »	62 »
— — — 2-րդ —	100 »	62 »
— — — 3-րդ —	100 »	62 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	230 »	— »
— — երկրորդ —	216 »	— »
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	215 »	50 »
Պետական. երկաթուղային րէնտա .	100 »	25 »
5½% րէնտա	103 »	50 »
4% ներքին փոխառութիւն	87 »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	99 »	87 »
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	104 »	— »
4½% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	140 »	50 »
— — — թղթադ.	96 »	37 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	96 »	37 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	94 »	50 »
Օդէսայի — — .	95 »	50 »
Թիֆլիսի — — .	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵԱՆՈՒՄ

սոյն ապրիլի 30-ին նշանակված է աճուրդ կապալով տալու 110 մաս քաղաքապատկան վարելահողերը, տարածութեամբ 1193 դէսիատին, 200 քառակուսի սաժէն, որոնք անուանված են Շահարի և Ջօլմակչու և 9 մաս քաղաքապատկան եօնջալըղու տեղերը, որոնք ցոյց են տուած պլանի վրա №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 և 12, ԵՐԵՔԻՑ մինչև ԵՕԹԸ տարի ժամանակով։ Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները հրաւիրվում են վարչութիւնը կօնդիցիային ծանօթանալու համար, որը ամեն օր, բացի տօն օրերից, կարելի է նայել սկսեալ առաւօտեան 9 ժամից մինչև ցերեկվայ 2 ժամը։

Երևան, 16 ապրիլի 1890 թ. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԷԴԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

խնդրում է այն անձանց, որոնք կը ցանկանային իրանց տունը վարձով տալ ընկերութեան վարչութիւնը նրա մէջ զետեղելու համար, յայտնել այդ մասին յիշեալ վարչութեանը մինչև մայիսի 15-ը, ներկայ 1890 թւի։

Պայմանների մասին տեղեկանալ նոյն տեղը։ 3—3

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂ ցանկանում է պատրաստել աշակերտներ գիմնազիայի, րէալական և ուրիշ միջնակարգ դպրոցների համար, նոյնպէս և պարապել կրկնութիւններով։ Համաձայն է և ամառանոց գնալ։

Հասցէն հարցնել „Մշակի" խմբագրատանը։ 3—5

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԻՏԱԼԱՑԻ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԴԵՐԱՍԱՆ

ԷՐՆԷՍՏՕ ՐՕՍՍԻ

ԻՐ ԽՄԲՈՎ, ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԸ ՏԱՅ ՄԱՅԻՍԻ 26-ԻՑ ՍԿՍԱԾ

ՌԷՊԷՐՏՈՒԱՐ. ՕԹԷԼԼՕ, ԼՈՒԴՕՎԻԿ XI, ՔԻՆ, ԱՐՔԱՅ ԼԻՐ, ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ, ՇԷՅԼՕԿ, ՄԱԿԲԷՏ, ՆԷՐՕՆ, ՀԱՄԼԷՏ, ԵՒ ԿՕՐԻՕԼԱՆ։

Ներկայացումների համար բացված են ԵՐԿՈՒ ԱԲՕՆԸՄԷՆՏՆԵՐ, իւրաքանչիւրը 5 ներկայացում պարունակող։ ԱՌԱՋԻՆ աբօնըմէնտը կը բաղկանայ՝ „Օթէլլօ", „Ոճրագործի ընտանիք", „Շէյլօկ", „Մակբէտ" և „Ներօն" պիէսաներից, իսկ ԵՐԿՐՈՐԴ աբօնըմէնտը՝ „Լուդովիկ XI", „Կօրիօլան," „Քին", „Արքայ Լիր" և „Համլէտ" պիէսաներից։

Աբօնըմէնտը ընդունվում է թատրօնի կասսայում ամեն օր, 10-ից մինչև 2 ժամ։ Աբօնըմէնտից ստացված բոլոր փողերը կը յանձնվեն Առևտրական բանկը, ուր որ կը պահվեն մինչև պ. Րօսսիի խմբի գալը։ 9—15

ՀՈԳԵՒՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

տնօրէնութեան համաձայն ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼԻ 29-ԻՆ, ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ 11-ԻՆ պիտի կատարվի Հաւլաբարի Ս. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԵՐԵՑՓՈԽԱՆԻ ԵՒ ՀԱՇՒԱՏԵՍՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ. ուստի սրանով հրաւիրում եմ նոյն եկեղեցու մեծապատիւ ծխական ժողովուրդներին շնորհ բերել եկեղեցի՝ նշանակած ժամին մասնակցելու ընտրութեան։

Ժողովին կը նախագահէ Սրբազան Առաջնորդը։

Վերատեսուչ բարեկարգութեան եկեղեցիների հայոց Հաւլաբարի Աշտ քահանայ
ԹԷՄՈՒՐԱԶԵԱՆՑ

1—2

Լոյս տեսաւ
ԲԱՐՍԵՂ ՔԱՄԱԼԵԱՆԻ
վեցերորդ հրատարակութիւնը՝

ԱՆՆԱ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

էտիւդը։ Գրեց
ՆԱՐ-ԴՈՍ

Վաճառվում է բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են հրատարակչին. Тифлисъ, Василію Камалянъ.

Գինն է բոլոր տեղերի համար 30 կոպէկ։ 1—5

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲՈՒԶԱՆԴ
Է. Մ.
ԳԻՆՆ է 50 ԿՈՓ.
Ծախվում է „Աղբիւրի" և կենտրոնական գրավաճառանոցներում։ 1—5

Սահմանի անկից դուրս եկաւ և վաճառվում է բացատակես կենտրոնական գրավաճառանոցում
Սահակ քահանայ Սահակեանցի
„ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ"
Ուղեցոյց հայ կրօնուսոյցների համար
ՆՈՐ-ՈՒԽՏԻ
Նուէրի մշակութեան առաջին մասն։» Հասցէն
Тифлисъ: Центральная книжная торговля и
կամ Малая Орбеляновская ул. № 26, Սահակ քահանայ Սահակեանց 2—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԼԱԼՕ
(Թուրքահայերի կեանքից)
ԳԻՆԸ 5 ԿՈՓ.
Հարցնել գրավաճառանոցներում։ 4—5

Պ Ա Հ Ե Ս Տ

Գ. ԱԴԵԼԽԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԻ

Երևանեան հրապարակի և Միջին-փողոցի անկիւնում, գեներալ Տէր-Ասատուրօվի նախկին տանը։

ՊԱՏՐԱՍՏ ԿՕՇԻԿՆԵՐ տղամարդկանց և կանանց համար, ամենանոր ձևերի, ջուխտ-ջուխտ ծախվում են գործարանական գներով։

ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔ. իւֆտ սպիտակ և սև, ամեն տեսակի կօնինա, օպօյկա, սաֆիան, շագրէն, իւֆտի վիտիաժկա, պօլուվալ, պօդօշվա, սէդէլնի և սիրօմիատնի ասված կաշիները։

ՔԵՉԱՅԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ. ամեն տեսակի քէչաներ և լեզգու եափնջիներ։

Գլխաւոր ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ գտնվում է կաշու գործարանին կից, Թիֆլիսում, Երևանեան շօսսէի վրա, սեփական տանը։ 8—10 (Հ.)

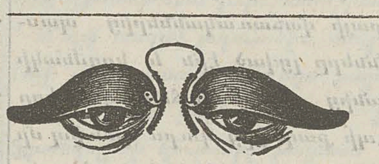

Մ. Գ. ՑԷՑՏԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ
ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, նոր ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ։ Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վաննների համար։ Վերստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր։ Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր։

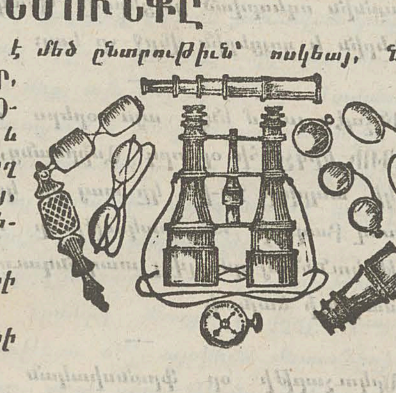

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժշկների պատուէրով։

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների գնելը։

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են։ 14—50 (Հ)

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ
ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՑԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՈՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՈՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ.
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրօվի դեղատներում։

ЗУБНЫЯ КАПЛИ: кор. 50 к.
ЗУБНОЙ ПОРОШОКЪ: кор. 30 к.
ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ

9—52 (Հ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 25 Апрѣля 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.